

ΠΑΡΘΕΝΩΝ

ΕΤΟΣ Β'. — ΦΥΛΛ ΙΒ'.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1873

ΑΡΙΘΜΟΣ 24

ΕΠΙ ΤΗΣ 25 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ

Σ. Ν. ΒΑΣΙΛΑΣΙΑΔΗ

Ἐν τῇ φιλολογικῇ Συλλόγῳ

« ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ »

I

Πόσον ὠραιότερον θὰ ἦτο, φίλοι μου, εἰς τοὺς λόγους τούτους εἰς μνήμην καὶ τεκμήριον σεβασμοῦ καὶ ἔρωτος τοῦ μεγάλου τῶν πατέρων ἀγῶνος, ἀπήγγελλον οὐχὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐστεγασμένης ταύτης καὶ σεμνῶς ὠραῖσμένης αἰθούσης, ἐμοῦ τε καὶ ὑμῶν ὅλων παρισταμένων ἐν εἰρηναίᾳ περιβολῇ καὶ ἴσως μεμυρωμένῃ, οὐχὶ ἐδῶ ἐν μέσῳ θαμβοῦ φωτός καὶ σιγῆς ὡς τοῦ τρόμου, ἀλλ' ἐκεῖ, ἐκεῖ, κατὰ τὰ Θεσσαλικά τέμπε, ἐκεῖ, ὅπου τὸ χρυσοῦν ὄνειρον τῶν πατέρων καὶ ἡ ἀνασσα ἐλπίς τοῦ μέλλοντος, ἐν μέσῳ εὐσκίου τινός καὶ καλλιδέενδρου φάραγκος, ὑπὸ τὴν λαμπρὰν

[ΠΑΡΘΕΝΩΝ — ΕΤΟΣ Β']

τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα, χρεμετιζόντων ἀπωτέρω τῶν ἵππων καὶ μακρὰν βροντῶντων πυροβόλων καὶ ἀπαστραπούσης τῆς λόγχης καὶ τραγωδούντων μαχητῶν τοῦ πολέμου τὸ ἄσμα, ἐκεῖ, ὑπὸ τὰς κροτούσας πτυχὰς τῆς ἐλληνίδος σημαίας καὶ τὰ ἀναπαλλόμενα στήθη πρὸς νίκην καὶ εὐκλειαν!

Πόσον θὰ ἦτο ὠραιότερον!

Οὐχὶ ὠραιότερον μόνον, ἀλλὰ τοῦτο καὶ ἐλληνικώτερον καὶ ἱερότερον καὶ ἀληθέστερον θὰ ἦτο, διότι ἡ εὐχὴ τῶν πατέρων ἡμῶν ἦτο τοῦτο, διότι τοῦτο ἦτο ἡ ἐλπίς αὐτῶν, τὸ ὄνειρον, ἡ πίστις των καὶ ὁ ὄρκος. Ναί, φίλοι μου, ὅταν ἡ ἐνθουσιώδης καρδία καὶ διάνοια τοῦ Φερραίου συνελάβανον τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἀπάσης Ἑλλάδος, ὡς ὁ Φειδίας τὸν ὀλύμπιον Δία του, ὅταν ὁ Σκουφᾶς καὶ ὁ Τσακάλωφ ἔδιδον τὰς χεῖρας καὶ συνώμνον ὑπὲρ τῆς καθολικῆς παλληγενεσίας τοῦ δούλου Ἐθνους, ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος Ἰψηλάντης

καταλιπὼν τὰ αὐτοκρατορικὰ ἀνάκτορα κατέβη εἰς Δραγασανίον καὶ ὁ Μιχαὴλ Σούτσος παρήτησεν ἓνα θρόνον, ὅταν οἱ νεαροὶ λογάδες τοῦ ἱεροῦ λόχου ἐσφάζοντο ἐν τῇ γῇ τῆς Δακίας μὲ τὸ αἷμα τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὰ στήθη καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ χεῖλη, ὅταν εἰς τὰς ἀγχόνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὰς πυρὰς τῶν Κυδωνιῶν, εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Σμύρνης, εἰς τὴν πανολεθρίαν τῆς χαριτωμένης Χίου ἀφῆκαν τὴν ὑστάτην πνοὴν τόσαι μυριάδες Ἑλλήνων, ὅταν ὁ Κουντουριώτης διέσπειρε τὸ χρυσίον του, ὁ Μαυρομιχάλης καὶ Κολοκοτρώνης τὰ τέκνα των, ὁ Ὀλύμπιος, ὁ Διάκος, ὁ Βότσαρης, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Φλέσσας τὰ αἵματά των εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅλοι ἀφελῶς καὶ γενναίως, ὡς οἰκτίρμων γυνὴ κόκκους σίτου εἰς πεινῶσαν ὄρνιν, ὅταν καὶ ἐδῶ καὶ πέραν καὶ ἐκεῖ καὶ ἄλλοθι καὶ εἰς τὰς χαράδρας τῆς Ἠπείρου καὶ εἰς τῆς Θράκης τὰς χλοεράς ἐρήμους καὶ εἰς τῆς Κρήτης τὰ ἅγια ὄρη καὶ εἰς τοῦ Μεσολογγίου τὰς νύκτας καὶ εἰς τῶν Ψαρῶν τὰς μελαίνας ράχεις καὶ εἰς τῆς Σάμου τὰ δούλεια ἐδάφη, ἀπέθνησκον σιωπηλοὶ καὶ ἄγνωστοι τοσοῦτοι καὶ τοσοῦτοι στρατιῶται τοῦ ἀγῶνος καὶ μάρτυρες τῆς ἐλευθερίας, — ὦ, ποτὲ, ποτὲ καὶ οὐδαμῶς ἐκεῖνοι ἐπίστευσαν οὐδ' ἠλπισαν ὅτι τὸ φρικαλέον δρᾶμα τῆς ἐν μέσῳ φλογῶν καὶ αἱμάτων ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος θὰ ἔληγε μέχρι Δαμίας καὶ Ταινάρου καὶ θὰ ἀπεκοιμᾶτο τέλειον ὑπὸ τὰ μειδιάματα αὐλῆς τινος καὶ τὰς ἐργασίας τοῦ τόκου! Ὁχι, ὄχι· τὸ ὄμμα τῆς θεότητος ἦν ἐκεῖνοι ἐλάτρευον, τὸ βλέμμα τῆς Ἐλευθερίας ἐκείνων, ὅπερ φρίττων καὶ ἐνθουσιῶν ἐνητέρισεν ὁ Σολωμὸς, ἐμέτρει πολλῶ εὐρύτερα πλάτη γῆς ἢ τὸν στενὸν κράββατον ἐν ᾧ ἠπλώθη, ὡσεὶ νεκροῦ, τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος τὸ σῶμα· αἱ μεγάλαι λεγεῶνες τοῦ 1821 ἦσαν λεγεῶνες πανελλήνων καὶ ὁ μόνος των καὶ ἅγιος πόθος ἦτο αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἀπ' αἰῶνων ζητουμένη ἐθνικὴ ἐνότης, ἢ δὲ μόνη ἐλπίς καὶ εὐχὴ των ἦτο τὸ χρυσοῦν ἐκεῖνο ὄνειρον ὅπερ ἔθετον ἐν

μέσῳ τῶν ἀλσῶν καὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου, ἐκεῖ, εἰς τὸ εὐῶδες τῆς οἰκουμένης ὄνειρον, διότι ἡ μεγαλόφρων Ἐπανάστασις τῶν μεγάλων ἡμῶν ἐκείνων πατέρων, ἦτο ἡ ἀποσφραγιζομένη διαθήκη τοῦ τελευταίου ἐκείνου τῶν Ἑλλήνων βασιλέως, στρατιώτου ἐπὶ τὰ τελεχῆ καὶ μάρτυρος ἐπὶ τῆς ἀλώσεως, διότι ἡ μεγαλεπήβολος Ἐπανάστασις ἐκείνων ἀνεπήδησεν ἀπὸ τὰ κόκκαλα τῶν Μαραθωνομάχων καὶ τοῦ νικητοῦ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Πώρου, ὡς ἀπεκάλουν Πέρσας τοὺς ἐν ταῖς μάχαις ἤδη ἐχθροὺς καὶ χθῆς τυράννους των, εὐρεία δὲ ἦτο αὐτῶν ἡ διάνοια, πολὺς ὁ ἔρωσ καὶ μεγάλη ἡ πίστις, ὡς ὁ βηματισμὸς τοῦ Ὀδυσσεύς, ὡς αἱ θαλασσοδρομίαι τοῦ Τομπάζη, ὡς ὁ ἠρωϊσμὸς τοῦ Βότσαρη! Διότι ἡ Ἐπανάστασις ἐκείνη ἦτο σεισμὸς, θρησκεία καὶ βάπτισμα πανελλήνιον, ὄνειροπολήσασα καὶ πιστεύσασα σύνορα τῆς ἐλευθέρας πατρίδος τὸν Ἰστρον καὶ τὰ πέραν τῆς Κρήτης πελάγη καὶ σημαδεύσασα ταῦτα διὰ τῶν αἱμάτων τοῦ Δραγατσανίου καὶ τοῦ πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας τολμήματος τοῦ Κανάρη, — ἐπανάστασις εἰς τῆς ὁποίας τὸ φῶς καὶ τὸ μέγεθος ἦλθεν ὡς ἐν ἀμίλλῃ νὰ μετρηθῆ καὶ ὡς σύμμαχος καὶ ὡς σταγὼν ἐν ὠκεανῷ ἐν αὐτῇ ν' ἀποθάνῃ τὸ ἀδελφὸν αὐτῆς καὶ πλήρες κεραυνῶν καὶ τυφῶνων πνεῦμα τοῦ Βύρωνος, ὡς παρὰ ταῖς νίκαις τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμίνας, ὕμνων αὐτὰς, ἦλθε νὰ συναγωνισθῆ ἐν μεγαλειότητι καὶ ὡς υἱὸς πρὸς μητέρα ἐν στοργῇ νὰ βιώσῃ ἀρρήκτω τὸ οὐράνιον τοῦ Αἰσχύλου πνεῦμα. — Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη, στάδιον μαρτύρων καὶ πάλῃ τιτάνων, αἰμοσταγῆς καὶ φλέγουσα εἰκὼν τῆς ὁποίας τὰ κύματα ἐν ταῖς ναυμαχίαις ἦσαν μεγαλείτερα τῶν ὀρέων καὶ τὰ ὄρη μικρότερα τῶν παλλομένων ἐν ταῖς μάχαις καρδιῶν, καρδιῶν αἷτινες ἐν ἡσθάνθησαν αἰσθημα, τὸ ἀγιώτατον καὶ γλυκύτετον τῶν αἰσθημάτων, τὴν ἐλευθερίαν, μίαν δὲ μόνην μαχόμεναι καὶ ἐκπνέουσαι, τὴν καλλίστην καὶ σεμνοτάτην, ἀφῆκαν φωνήν: Κωνσταν-

τινούπολις! — «Ὅχι, θὰ τοῖς εἶπαν ὁ γέ-
ρων Τρικούπης καὶ ὁ φιλέλληνα Τζούρτζ
καταβαίνοντες χθὲς εἰς τὸν Ἴδην, ἡ-
πατήθητε· μέχρι γήρατος ὑστάτου ἀνε-
μείναμεν ἡμεῖς καὶ εἶδαμεν τὴν Ἑλ-
λάδα· ὡς νήπιον ἐσπαργανώθη, ὡς νᾶ-
νος ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ κόσμου ἐκλείσθη
ἐντὸς κλωβίου, ἔχουσα ὡς χιτῶνα καὶ
σύρματα, ὡς ὀριάτης ἔχουσα τὰς Στρο-
φάδας τοῦ Αἰγαίου καὶ τοὺς πυρετοὺς
τῆς Δαμίας.» Καὶ αἱ μεγάλαι σκιαὶ τῶν
πατέρων θὰ ἀπεμακρύνθησαν, ὡς ὁ Αἴας
τοῦ Ὀμήρου, ἀνευ φωνῆς ἀλλὰ καὶ ἀνευ
ἐλπίδος! . .

II

Ἄνευ ἐλπίδος; Πῶς λοιπὸν, οἱ ἄνδρες
ὅσοι ἐνητένισαν τὰ σεράγια τοῦ Χουρ-
σιδ ἐν Τριπόλει καὶ τὴν κίδαριν τοῦ
Μουσουλμάνου ἐν Ἀθήναις, οἱ ἄνδρες
ὅσοι ἠγνόουν καὶ αὐτῆς τῆς οὐρανίας
γλώσσης τοῦ Αἰσχύλου τὰ γράμματα
ἔτι, οἱ ἄνδρες ὅσοι ἔφερον ἀντὶ παντὸς
ἄλλου πλοῦτου ἐν εἰκόνισμα τῆς Πανα-
γίας καὶ ἐν ζεύγος ὄπλων ἐν τῇ καλύ-
βῃ κρυπτὰ, ἦσαν ἐλληνικώτεροι, μάλ-
λον εὐαίσθητοι καὶ μεγαλοφρονέστεροι
ἡμῶν, οἵτινες ζῶμεν ὑπὸ τοσαύτην αἴ-
γλην σχολείων καὶ ἐπωμίδων, ὑπὸ το-
σαύτην ἐλευθερίαν πανηγύρεων καὶ ἐ-
ταιριῶν, ὑπὸ τοσοῦτον πλοῦτον ὄπλων,
χάρτου καὶ φαντασίας; Πῶς λοιπὸν,
ὅ,τι ὠραῖον καὶ μέγα περιεσώζετο, ὡς
ὑπὸ αἰθάλην σπινθήρες, ἀπὸ τῶν πα-
λαιάτων τῆς Ἑλλάδος χρόνων, ἀνεῖ-
ριπίσθη, ἐξεκρούσθη, συνῆλθε καὶ ἀγω-
νισάμενον ἐθανατώθη πρῶτον καὶ ἐσβέ-
σθη μετὰ τῆς μεγάλης ἐκείνης λαμπη-
δόνοσ τῆς καλλινίκου τῶν πατέρων ἐπα-
ναστάσεως; Καὶ λοιπὸν, οἱ μεγάλοι
ἐκεῖνοι ἄνδρες, ἐν ταῖς καλαῖς τῆς νεο-
τητός των ἡμέραις, ἀρραβωνισθέντες
ἀντὶ νύμφης τὴν Ἑλλάδα καὶ στεφθέν-
τες ἐν τῷ χορῷ τῆς μάχης τὴν εὐκλειαν,
ἀπέθαναν μηδένα ἀπὸ μητρὸς Ἑλληνί-
δος γόνου καταλιπόντες, ἀπέθαναν ἀνευ
υἱῶν, ὡς ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου, ἡμεῖς δὲ
καὶ οἱ χθὲς ἔτι, προσήλθομεν δειλοὶ καὶ
λαίμαργοι θῶες, μικροὶ τὸ φρόνημα καὶ

τὴν καρδίαν, διανεμόμενοι τὰ οἰκόπεδα
καὶ τὰς πόλεις καὶ ἡσύχως ἀπολείχον-
τες τὰ αἰμάσσοντα θρύμματα μετὰ τὴν
μάχην λεόντων; Πῶς, τὴν βαρεῖαν σπά-
θην ἐκείνων εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν ἀντι-
κατέστησεν ἡ ἄβρα ἐκ δέρματος χειρὶς,
τὸ μακρὸν καὶ φλογερὸν ἐκείνων ὄπλου
ἢ λιγυρὰ ῥάβδος καὶ τὸ μαστίγιον, τὴν
ἔμμαχον καὶ εὐσταθῆ παρρησίαν ἐκει-
νων ἢ καλουμένη παρ' ἡμῖν βαθεῖα
ὑπόκλισις, τὸν ἀνδρώδη καὶ θούριον ἐ-
κείνον βηματισμὸν ὁ χορὸς τῆς Εὐρώ-
πης, τὴν πεφιλημένην πατρίδα ἢ ὑπω-
χρος δεσποσύνη, τὸ ἐκείνων φρόνημα
τοῦ πολέμου ὁ ἔρωσ καὶ τὸ ὄνειρον τῆς
τεθρίππου, τὴν ἐπώδον τῶν ἀσμάτων
τοῦ Ῥήγα τὸ γενναϊόφρον καὶ μελίρ-
ρητον παρ' ὑμῖν ἐκεῖνο προσφώνημα: ὁ
βασιλεύς μου καὶ κύριός μου;

Ἐπὶ τίσι λοιπὸν λόγοις, τελοῦμεν
σήμερον τὴν ἑορτὴν τῆς 25 Μαρτίου,
μίαν καὶ μόνην τηρήσαντες, οἱ δέιλαιοι,
ἐκ τῶν τοσοῦτων ἡμερῶν τοῦ ἔτους πρὸς
ἀνάμνησιν τῶν μεγάλων κατορθωμάτων
τῶν κλεινῶν ἡμῶν πατέρων; Συνερχό-
μενοι ἐδῶ, δυνάμεθα εὐτολμοὶ καὶ θαρ-
ράλεοι νὰ ἐνατερίσωμεν τὰς εἰκόνας ἐ-
κείνων καὶ, ὡς υἱοὶ πρὸς γεννήτορας,
φίλιον ἀποτείνωμεν τὸν λόγον καὶ ἴση
τῇ τιμῇ συλλαλήσωμεν καὶ ἐπικαλε-
σθῶμεν ἀκόμη τὰς εὐχὰς των... ἐπὶ
τίνι, διὰ ποῦ; «Κάτω τὰ βλέφαρα!», φω-
νοῦσιν εὐγλώττως αἱ περὶ ἡμᾶς αὐταὶ
εἰκόνας. «Μὺς καὶ βάτραχοι, παρωδοῦν-
τες τὴν Ἰλιάδα τῶν ἡμερῶν τοῦ Δρά-
μαλη, ἀναβιβάσατε εἰς τὰς ὠχρὰς ὑπὸ
τῆς τρυφῆς καὶ τοῦ φθόνου παρειάς σας,
ἀναβιβάσατε μικρὸν ἐρύθημα, παριστά-
μενοι ἐνώπιον ἡμῶν, τὸ ἐρύθημα τῆς
αἰσχύνης! Μίαν καὶ μόνην κατ' ἔτος
ἀφιερῶτε εἰς μνημόσυνον ἡμῶν ἡμέραν,
διότι σᾶς βαρύνει καὶ λυπεῖ ἡ ἡμέρα
αὕτη, διότι ἐν αὐτῇ ὡς ἐν κατόπτρῳ βλέ-
πετε ἑαυτοὺς πυγμαίους καὶ νόθους.»
Τοιαῦτά τινα φωνοῦσιν ἐκ τῶν ἐδῶ κρε-
μαμένων εἰκόνων τὰ ὑπερήφανα καὶ
ἀρειμάνια καὶ τετραπήχη ἀναστήματα
τοῦ Κολοκοτρώνη, τῶν υἱῶν τοῦ Πε-
τρόμπεη, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀνδρούτσου,

τοῦ Παππαφλέσσα, τοῦ Μαυροκορδάτου, τοῦ Μιαούλη, τοῦ Καραϊσκου, τοῦ Γρίβα, τῆς ἡρώιδος ἔτι Βουβουλίνας!

« Ἐλθέ, σὺ, λέγει ἕκαστος αὐτῶν, ἐλθέ σὺ, ἀβρὸν μεράκιον, τὸ ἀναβάλλον χλιδίζουσιν κόμην καὶ φθισιῶντα περιάγοντά στήθη, ἐνατένισόν με καὶ τόλμησον νὰ εἴπῃς ὅτι εἶσαι τέκνον μου!

Ἐλθέ σὺ, νυσταλέε νεανίσκε, ὁ τρίβων εἰς πύτους τὸν χρόνον καὶ πλειότερον σπουδάσας τοὺς ἔρωτας τοῦ Δουδοβίκου ἢ τὰς μάχας τῆς Βαλτέτσης καὶ τῶν Μύλων, ἐλθέ, ἰδέ με καὶ τόλμησον νὰ εἴπῃς ὅτι εἶσαι υἱός μου! Ἐλθέ σὺ, ἔρπουσα σαῦρα ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ κολακείᾳ, σὺ ὁ γονυκλιτῶν ἐν ἐκστάσει ἐνώπιον τοῦ χρυσίου ὡς πρὸ τοῦ ἡλίου ὁ Ἰνδὸς, ἰδέ με καὶ ἂν τολμᾷς εἰπεῖ ὅτι εἶσαι γόνος μου! Ἐλθέ σὺ, τὸ θρέμμα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἑταίρων, σὺ ὁ χανωθεὶς ἐν τῇ ἡδονῇ καὶ τῇ ἀργίᾳ, σὺ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ δήμου ὁ κηδεμῶν καὶ ἡγέτης, εἶσαι τὴν ἡλικίαν ἀνὴρ, παραβαλοῦ πρός με, ὁμήλικα ἄνδρα, καὶ ἂν τολμᾷς εἰπεῖ ὅτι εἴμεθα ἐν αἵματι ἀδελφοί, θρέμματα τῆς αὐτῆς καλῆς μητρὸς Ἑλλάδος, λάτρευς τῆς αὐτῆς θρησκείας καὶ τῆς αὐτῆς πανελληνίου πατρίδος! — Ποῦ εἶνε λοιπὸν τὰ τέκνα μας; »

Αὕτη εἶνε, φίλοι μου, ἡ βροντώδης κραυγὴ ἣτις ἐκ τῆς εὐστόμου σιγῆς τῶν τάφων καὶ τῶν εἰκόνων ἀναβάλλεται. Οὗτος εἶνε, φίλοι μου, ὁ θρηνώδης ὀλολυγμὸς ὅστις ἀκούεται ἅμα τις βαθύτερον ἐνατενίσῃ τὸν βίον ἡμῶν καὶ τὸν βίον ἐκείνων, ἅμα τις μετρήσῃ τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ τὰς καρδίας ἐκείνων, τὸ φρόνημα τῶν πατέρων καὶ τὴν φρόνησιν τῶν υἱῶν, — φρόνησιν, ναι, ἀλλὰ τὴν εἰδεχθῆ φρόνησιν ἐκείνην τοῦ φιλαύτου ὑπολογισμοῦ, τῆς μεμετρημένης φιλίας, τῆς ὑπὲρ τοῦ ἰδίου οἴκου αἰωνίας σπουδῆς, τοῦ ἀνελεήμονος ὕλισμοῦ, τῆς δουλόφρονος κολακείας, τῶν βλακωδῶν ἐρώτων τῆς ματαιοφροσύνης, πάσης συλλήβδην λύμης δούλων καὶ ὄχι ἐλευθέρων ἀνδρῶν, ἣτις ὠριμάζει τὸ παιδίον μόλις ἠβήσαν εἰς γραῶδη τινὰ πονηρίαν, μεταβάλλουσα τὸ αἷμα αὐτοῦ εἰς ἰχώ-

ρα, τὴν διάνοιαν αὐτοῦ εἰς σοφιστείαν, τὴν ζωὴν αὐτοῦ πᾶσαν εἰς κρυερὰν σηπεδόνα, σελαγίζουσα ἔστιν ὅτε ἀλλὰ τὸ σελάγισμα τῶν τελμάτων καὶ τῶν τάφων! — Μὴ τάχα καὶ ὑποθάνωμεν λοιπὸν φίλοι μοι;

« Ἐγὼ ἀπέθανα, λέγει ἡ Κρήτη, σπαραχθεῖσα ὑπὸ τὰ ὄμματά σας. » Ναι, Κρήτη, ἀπέθανες ἐπὶ μικρόν· ἀλλὰ παρὰ τῇ πλευρᾷ σου συναπέθανεν ὁ Πραΐδης καὶ ἡ κλειτὴ ἐκείνη χορεία τοσοῦτων ἡρώων. Ἡ ἐλευθέρα καὶ μικρὰ αὕτη Ἑλλάς σοὶ ἔστειλε στρατιώτας, ἴσως στρατηγούς, ἔλειπεν ὅμως, Κρήτη, ἔλειπεν ἐν τῇ μητροπόλει ὁ ἀρχων στρατηγός ...

III

Τίς οἶδεν, ἴσως ἔλθῃ, ἴσως ἔρχεται οὗτος, φίλοι μου. Ἐχει τὸ ἔθνος στρατιώτας, τὸν μέγαν αὐτοῦ ἔχει ἐν τοῖς ἀγροῖς λαὸν, ἐν ὧρα δέ τινα ἀγία καὶ ἐγγυτάτη θ' ἀναπηδήσῃ ἐκ τῶν κόλπων αὐτοῦ ὁ μέγας ἡγήτωρ καὶ σωτήρ ...

Ἐλπίσωμεν καὶ εὐχηθῶμεν.

Μετὰ τὸν ἀγῶνα τῶν μεγάλων πατέρων, ἐπήλθε ἡ γενεὰ τῶν νεκροθαπτῶν. Βαρεία, ἰσχνή, νοσηρὰ, δύσελπις, μόρσιμος ἡ γενεὰ αὕτη, ἀπήγγειλε τὰ νεκρώσιμα τῶν ἡρώων, ἐσκέπασε μὲ χῶμα τὰ σώματα τῶν γιγάντων καὶ γηράσασα τάχιστα, ἥ ἀποσύρεται ὀλονέν ἀπὸ τοῦ καλοῦ τῆς Ἑλλάδος προσώπου, ὡς φάσμα πλήρες σκιᾶς καὶ ὀσμῆς θανάτου καὶ ἀορίστου τρόμου· ραδιοῦργος καὶ θρηνώδης ἡ γενεὰ αὕτη παρῆλθεν, ἡ ὀμίχλη διαλύεται καὶ ἰδοὺ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς τὸν ἐθνικὸν ὀρίζοντα διαγελῆ, ὡς ὑπανακίπτον ἐκ τοῦ Ὠκεανοῦ σέλας, αὐγὴ τις πλατεῖα, ἡρέμα βαίνουσα ἀλλ' εὐσταθῆς, ἀνέφελος, πλήρης οἰωνῶν ἀρίστων καὶ γενναίων παλμῶν!

Εὐχηθῶμεν καὶ ἐλπίσωμεν.

Δροσεροῦ ἵνως καὶ ποθεινοτάτου μέλλοντος αὔραι προσπιέουσιν εἰς τὰ μέτωπα ἡμῶν ἀπάντων. Ἐρχεται τις ἀπὸ τῶν βαθυτάτων κόλπων τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὡς ἀπὸ ἀπωτάτης χώρας... Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐθνικά τινα ἀνθύλλια ἀνα-

βάλλουσι τὰ πέταλα καὶ προμηνύουσι τὸ ἔαρ τοῦ Γένους· εἰς τὸν αἰγιαλὸν φρίσσει ἐλαφρῶς τὸ κύμα, ἐπαφρίζει καὶ σκυθρωπάζει μακρὰν τὸ πέλαγος, τεκμαιρόμενον ὅτι ἡ τρικυμία τῶν καρδιῶν ἔρχεται· ἀστραπαί τινες ἐκ τοῦ ἀφανοῦς βάλλονται ἐν σταθερᾷ μεσημβρία εἰς τὸν ὀρίζοντα καὶ ἀγγέλουσι, λευκαὶ χελιδόνες, τὴν θύελλαν τῆς ζωῆς· ἐδῶ συνιστᾶται εἰς σύλλογος, ἐκεῖ ἀνοίγεται ἐν θέατρον, πέραν καταρτίζεται ἐθνική τις λέσχη, ἐκεῖ ἰδρύεται σχολή τις, μακρὰν ἑταιρία τις φίλων συνέρχεται, κατασκευάζεται ἐν ἀκόμη τυπογραφείου, οἱ ἔρημοι συναγείρονται εἰς οἶκον ἐλεήμονα, οἱ σκοτεινοὶ τὸν νοῦν καλοῦνται εἰς φωτισμὸν ἐλεύθερον, βιβλιοθήκη τις καταβαίνει ἐν τῇ ἀγορᾷ, ταμεῖον τι ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσιν ἰδρύεται, ἐν μανσωλείον ἡρώων ἀνεγείρεται, ἀκούεται τις ἀρὰ, τονίζεται πατριωτικὸς διθύραμβος, ἐορτάζεται ἐορτή τις νεανικώτατα, κερδαίνεται ἐθνικὸν τι ζήτημα, φέρουσιν ὅλοι χαροπὸν μειδιάμα ὡς ἐπὶ τελετῇ γάμου, λύει εἰς πλούσιος τὸ βαλάντιόν του χάριν τῆς μελάνης καὶ τῶν φράσεων, γράφεται εἰκὼν τις ἡρωϊκῆ, μιμεῖται τις ἀπὸ εἰλικρινοῦς ἔρωτος τὸν Φειδιάν, ἱστορία τις τοῦ ἔθνους πωλεῖται καὶ ἀρπάζεται ὡς ἄρτος, θρηνεῖται γενναίως καὶ εἰλικρινέστατα εἰς νεκρὸς, λύεται ἀνδρικῶς διπλωματικὴ τις ἔρις, τινάσσεται ἡ νωθρεία ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, ὄργασμός τις θερμαίνει καὶ διακινεῖ τὰ στήθη ἀπάντων, τείνουσιν ὅλοι, τείνουσιν... ἄγνωστον ἔτι ποῦ, ἀλλ' ἐμπρός,—ὦ, βεβαίως ἐμπρός!

Ἀναμένεται μία φωνὴ ὡς ἀφορμὴ καὶ σημαία.

Ποία εἶνε αὕτη;

Ζήτημά τι ἐθνικόν, μεγαλόφρον, πανελλήνιον.

Τότε γεννᾶται ὁ ἐνθουσιασμός. Τότε ἦλθε τοῦ χρόνου τὸ πλήρωμα. Τότε, ὡς ἐν ὄρᾳ θερινῇ παιδρῶν βορρέως πνεῦμα, ὅλων πληροὶ τὰ ἄλκιμα στήθη καὶ αἶρει πρὸς τὸ ὄντως θεῖον τὸν ἄνθρωπον ὁ ἐνθουσιασμός. Τετέλεσται. Τότε οἱ μάγοι,

οἱ Σάντα-Ρόζα καὶ Βύρωνες, μεταβαίνουσιν εἰς τὴν γῆν Βηθλεὲμ, διότι ἐκεῖ γεννᾶται τις σωτήρ... Καὶ αἱ σήμερον ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ἑλληνισμοῦ μόλις ἀκούμεναι πνευματικὰ πανηγύρεις καὶ ἐθνικοὶ παλμοὶ, ἦτοι οἱ σύλλογοι, τὰ σχολεῖα, τὰ ἐθνικὰ μνημόσυνα καὶ μνημεῖα, οἱ πνευματικοὶ καὶ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, τὰ ἐθνικὰ μέγαρα τῶν φώτων καὶ τῶν τεχνῶν, αἱ ἀνδρώδεις ποιήσεις, τὰ φιλόρχαια καλλιτεχνήματα, ὁ γενναϊόφρων καὶ φιλεθνῆς τύπος, τὰ ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος κληροδοτήματα, εἶνε τὰ πρῶτα σφρίγη καὶ θάλπη τῆς οὐρανίας ταύτης πυρκαϊᾶς, αὐτὰ ἅμα ταῦτα γιγνόμενα αἱ πρῶται ἀφορμαὶ καὶ οἱ πρῶτοι σπινθῆρες τοῦ μεγάλου καὶ πανελληνίου ἐνθουσιασμοῦ. Ἄλλ' ὅταν ἡ γλυκεῖα αὕτη πυρκαϊὰ τέλειον ἔκραγῃ, ὅταν εἰς ὅλων τὰ στήθη εἰσορμήσωσιν αἱ ἄγιοι τοῦ ἐνθουσιασμοῦ πνοαὶ ὑπὲρ ιδέας τινὸς τοῦ ἔθνους, κλειοῖσης τὰ ὄνειρα τοῦ παρελθόντος καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος, τότε αἰσθητὰ οἱ ὅλοι πείθονται καὶ αἰσθάνονται καὶ φρονοῦσι καὶ κηρύσσουσι φωνῇ στεντορείᾳ μετὰ τοῦ παλαιοῦ σοφοῦ ὅτι: πόλεμος, πόλεμος πατῆρ καὶ βασιλεὺς καὶ κύριος τῶν ἀπάντων!

Τότε ὁ Θεὸς τείνει τὴν χεῖρα εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ οὗτος αἶρεται ὑπὲρ τὴν γῆν καὶ τὴν σάρκα, λησμονεῖ ἑαυτὸν καὶ τὴν στέγην τοῦ οἴκου, λατρεύει καὶ φέρεται οἰστρώδης πρὸς τὸ ἰδανικόν καὶ τὸ τέλειον, ἀπορρίπτει καὶ παραιτεῖ τὰ μικρὰ πάθη ὡς ὁ Ἡλίας τὰ ἱμάτια, τάσσεται ἕκαστος ὑπὸ τὴν σεπτὴν τυραννίαν τοῦ καθήκοντος, τοῦ καθήκοντος μέχρι τῆς θυσίας καὶ τοῦ μαρτυρίου, διότι τότε ἀνοίγεται μέγα κατὰ μέσον τῆς πατρίδος χάσμα, τὸ χάσμα τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς, τῶν πάθων, τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὁνείρων, ἕκαστος δὲ πολίτης, ἕκαστος αὐτῆς υἱὸς ὑπὸ τὴν προῆν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ πίπτει τότε ὡραῖος καὶ μειδιῶν ἐν τῷ χάσματι ἐκείνῳ, ὡς ὁ Κούρτιος, ρίπτει ἐν αὐτῷ ὁ πλούσιος τὰς μυριάδας ἅς ἐπὶ αἰῶνα καὶ διὰ τῆς βελόνης συνήγε, κρημνίζει ἐν αὐτῷ τὰ μέ-

γαρά του καὶ τὰς τραπέζας του, τὰς ἡδονὰς καὶ τὸν ὕπνου του, πίπτουσιν αἱ μητέρες ἐν αὐτῷ μετὰ τῶν τέκνων των, ὡς αἱ Σουλιώτιδες ἐν τῷ βαράθρῳ, τότε ὁ Κόδρος προσέρχεται μετημφισμένος καὶ προκαλεῖ τὴν σφαγὴν του, τότε ὁ Κυναίγειρος ἀρπάζει διὰ τῶν χειρῶν καὶ αὐτῶν κοπτομένων διὰ τῶν ὀδόντων τὴν περσικὴν νῆα, τότε ὁ Λεωνίδαο ὀρμᾷ εἰς ἐναντίον μυρίων, τότε ὁ τελευταῖος Κωνσταντῖνος θραύει τὸ στέμμα καὶ συναγωνίζεται καὶ συναποθνήσκει μετὰ τοῦ τελευταίου στρατιώτου, τότε ἄνευ ὀδύνης καὶ ἰδία χειρὶ πυρακτοῦται ἐν τῷ Σέκῳ ὁ Ὀλύμπιος, τότε εἰσορμᾷ νύκτα καὶ ἄνευ συμφέροντος καὶ ἐλπίδος τιμῶν καὶ σπαράσσεται εἰς τὸ χάος τοῦ Σκόδρα ὁ Βύσσαρης, τότε διέρχεται ὡς νύμφη ἐν ἄσματι καὶ χορῷ διὰ τῶν ἐχθρῶν ὁ Ὀδυσσεὺς, τότε τείνει γενναιοφρόνως τὴν παλάμην ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης πρὸς τὸν Καραϊσκάκη ἀσπόνδως ἐν ἡμέραις δουλείας μισούμενον, τότε ὁ μυθῶδης Διάκος ἄγεται εἰς τὸ ὑπὲρ τὴν σκοτεινοτέραν φαντασίαν μαρτύριον εὐσταθῆς, ἀκλόνητος καὶ κελαδῶν ὡς ὁ κύκνος καὶ οἱ ἄγγελοι, — φθάνει μόνον τὸ χάσμα τῆς πατρίδος νὰ κλείσῃ, φθάνει μόνον ἢ ἀνάγκη αὐτῆς νὰ πληρωθῇ, φθάνει μόνον ἢ πεφιλημένη πατρὶς, φιλτέρα τότε καὶ πατὴρ καὶ ἐρωμένης καὶ τῆς ζωῆς ἐκάστου, νὰ σωθῇ, νὰ μεγαλυθῇ καὶ νὰ ζήσῃ! Τοιοῦτον τὸ αἰσχύλιον τοῦτο αἶσθημα, τὸ ἄλκιμον ὡς ἡ Ἀθηναῖα τέκνον τῶν ἐρώτων τῆς ποιήσεως, τῆς πατρίδος, τῶν ἀστέρων καὶ τοῦ ἀνθρώπου, τοιοῦτος ὁ ἐνθουσιασμός, ὁ ἐν ἡμῖν οὗτος ὑρραβὼν τοῦ οὐρανοῦ, ὅστις ἐν τῇ μικρᾷ καὶ ἐγωϊστικῇ εἰρήνῃ ποροῦται, ὅστις σκωριᾷ καὶ θρυμματίζεται ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς ὕλης καὶ τῷ μαρασμῷ τῆς πίστεως. Ω, καὶ ἐάν τις εὐρίσκετο ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἀναγνοὺς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του καὶ μὴ αἰσθανθεὶς τὸ στήθος του λεληθότως παλλόμενον καὶ ὀγκούμενον καὶ ὀργῶν πρὸς μεγάλα, ἐνωτισθεὶς ἐνθύμου τινὸς καὶ θεσπεσίου μέλους μουσικῆς καὶ μὴ αἰσθανθεὶς ἀγωνιώσαν τὴν καρ-

δίαν του καὶ οἶουεὶ λυομένην εἰς ἔκστασιν, παρελθὼν ἐνώπιον μεγάλης ἀριστοτέχνου τινὸς γραφῆς καὶ μὴ καταληφθεὶς ὑπὸ θαυμασμοῦ τινος φλογεροῦ καὶ ἠδέος, μηδὲ δακρύσας ἐνώπιον τῆς πείνης τοῦ παιδίου καὶ τῶν δακρύων τοῦ γέροντος, — ὄχι, ὄχι, ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐδέποτε εἶχεν εἴκοσιν ἔτη, οὐδέποτε ἐνέκλεισε νεότητα εἰς τὰ στήθη, οὐδέποτε ἦτο πλάσμα κατ' εἰκόνα θεοῦ, ἀλλ' ἅμα τῷ τοκετῷ ἐγεννήθη γέρον ἀπαίσιος, ῥαχιτικὴν φέρων τὴν καρδίαν, θείον ἀντὶ αἵματος εἰς τὰς φλέβας καὶ ἔχιδναν ἀντὶ ψυχῆς. Φεῦγε τὴν ζῶσαν καὶ πλανωμένην αὐτὴν ἀρὰν, ὡς πάλιν ἄφες νὰ ἔλθωσι πρὸς σε, φίλε μου, τῶν Μουσῶν τὰ ἐπέραστα ἔργα, φίλει καὶ χαιρέτιζον ἀπὸ καρδίας τὰ καλὰ, πρὸ παντὸς τῆς ποιήσεως τὰ μεγάθυμα ἄνθη, μεθ' ὅλας τὰς ὕβρεις καὶ τοὺς βλακώδεις πρακτικῶν τινῶν ἀνθρώπων ἀφορισμούς, διότι ὁ ἔρωσ τοῦ καλοῦ εἶνε τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὸ οὐράνιον ἔναυσμα, διότι ἡ ποίησις εἶνε τοῦ οὐρανοῦ τὸ γάλα δι' ἧς γαλουχεῖται ὡς ἄριστα πᾶν γενναῖον καὶ οὐράνιον αἶσθημα, δι' ἧς ἀναπνέει καὶ ἅμα ζῆ τὸ ἐν ἀνθρώποις ἰδανικόν, μηδὲ λησμόνει ποτὲ ὅτι ἀντὶ λεγεῶνων στρατοῦ ἕνα ἔστειλαν βοηθὸν εἰς τοὺς συμμάχους των οἱ λαμπροὶ Ἀθηναῖοι, βοηθὸν καὶ σωτήρα, ἀντὶ βελῶν ἐκ τῆς φερέτρας ἔπη ἐκ τῆς καρδίας βάλλοντα, χωλὸν ἔτι τὸ σῶμα ἀλλ' ἄρτιον τὸ πνεῦμα καὶ τὸν θυμὸν Τυρταίου, μηδὲ λησμόνει ποτὲ ὅτι οὐδὲ τὰ ἄσματα τοῦ πρώτου ἡμῶν ἐθνεγέρτου καὶ ὄνειροπόλου ποιητοῦ Ῥήγα, οὐδὲ οἱ σώζοντες ἐν Σικελίᾳ τοὺς Ἑλληνας αἰχμαλώτους στίχοι τοῦ Εὐριπίδου, οὐδὲ οἱ ἀναστήσαντες διὰ τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐνώπιον τοῦ Πέτα καὶ Ναυαρίνου τραγωδίαί τοῦ Αἰσχύλου τὴν πατρίδα σου ἔτι χθές, οὐδὲ ὁ πολικὸς ἀστὴρ τῆς ἰταλικῆς ἐνότητος, ἡ Θεῖα Κωμῳδία, μὴ, μὴ λησμόνει ποτὲ ὅτι οὐδέποτε ταῦτα ἀνεπήδησαν ἀπὸ τὸ κρανίον τραπεζίτου!

IV

Αὐτὸς ὁ ἡμέτερος, φίλοι μου, σύλλο-

γος, ὁ ἐν πόνῳ ἐορτάζων τὴν μνήμην τῶν ἡρώων καὶ πατέρων του, ὁ ἐθέλων καὶ δεχόμενος νὰ ἀκούῃ τοιαῦτα τραχέα ἀλλὰ εὐέλπιδα ὡς τὰ ἐμὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἔπη, δείκνυται εὐοιῶνιστον τεκμήριον φωτεινοῦ καὶ γλυκυτάτου μέλλοντος, ἵσταται σαφές καὶ τρανὸν δείγμα τῆς διαλυομένης θανασίμου πάχνης περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὅλων, τοῦ ἀρχομένου ἐνθουσιασμοῦ. Αὐριον καὶ ἄνδρος ὁ Σύλλογος οὗτος ἐλύετο, αὐριον ὑμεῖς αὐτοὶ, εἴτε εἰς τὰς ἰδίας πατρίδας ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι ἀπερχόμενοι, εἴτε ἐν ἀνωτέρῃ ἡλικίᾳ καὶ ἄλλοις κύκλοις μετατιθέμενοι, ἐν μέσῳ τέκνων καὶ ἄλλων προσώπων, οὐδέποτε θέλετε λησμονήσῃ τὰς σεμνὰς ταύτας ἐσπερίδας ἅς ἐλεύθεροι ἡμεῖς μετὰ τοσοῦτους αἰῶνας ἐν τῇ γενεθλίῳ ταύτῃ πόλει τοῦ Κίμωνος καὶ τοῦ Πλάτωνος διερχόμεθα, γεραίροντες τὰς νίκας τῶν χθὲς ἔτι πατέρων ἡμῶν, ὄνειροπολοῦντες καὶ ἐπευχόμενοι λαμπρὸν τῆς Ἑλλάδος τὸ μέλλον, τείνοντες πρὸς τὰ πατρία καὶ τὰς πτέρυγας ἡμῶν ἐδῶ, ὡς ἄρρωστοὶ, νεοσσοὶ ἀετῶν ὑπερηφάνων, ἀνακινοῦντες καὶ εἰς πτήσιν ἀσκούμενοι, οὐδέποτε θέλετε λησμονήσῃ τὰς φιλοπάτριδας ἡμῶν ἀπάντων εὐχὰς καὶ τάσεις, ἀλλὰ παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ ἅπαντες ἡμεῖς ἐσόμεθα μνήμονες καὶ ἀφηγηταὶ τῶν συνελεύσεων τούτων τοῦ Συλλόγου, ὅστις εἶνε δι' ἡμᾶς βωμὸς τῶν περὶ τοῦ μέλλοντος ὀνειρῶν, τῆς συνελεύσεως ἔτι ταύτης, ἣτις φαίνεται μοι ὡς σιωπηλὸς ὄρκος ἡμῶν ἀπάντων ἐπὶ χρυσῇ τινι ἐλπίδι καὶ ἐργασίᾳ, μνήμονες καὶ ἀφηγηταὶ καὶ ἀπόστολοι τῶν διαμειβομένων ἡμῶν ᾧδε καὶ φιλελλήνων πόθων. Οὕτως ἡμῶν ἐνεργούντων καὶ ἐν ἄλλῃ πόλει τῆς ἀδελφῆς νεότητος τὰ αὐτὰ πραττούσης καὶ πανταχοῦ, ὅπου χώρα ἢ κοινότης Ἑλλήνων εὐρηται, τῶν σχολῶν, τῶν λεισχῶν καὶ συλλόγων ἐργαζομένων, θέλει ταχέως καὶ ἀσφαλῶς ἀναπτυχθῆ εἰς φιλεθνή καὶ φιλοπάτριδα τρικυμίαν τὸ ἤδη ἀρχόμενον νὰ σαλεύεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τοῦ ἐθνισμοῦ κύμα, θέλει γενναίως θερμανθῆ ἐκάστου τὸ στή-

θος καὶ ἀναπτρωθῆ τὸ φρόνημα παντὸς ὑπερήφανον, ὅποτε αἴφνης ἐν μέσῳ τοῦ ἀνορθομένου καὶ σφριγῶντος ἔθνους θέλει παραστῆ ὁ ἤδη μακρόθεν ἐρχόμενος, ὁ πρῶτος οὗτος ἀνδρωθεὶς υἱὸς τοῦ λαοῦ, ὁ ἀδελφὸς καὶ ἅμα πατὴρ τοῦ ὅλου ἔθνους γινόμενος τότε, ἀνευρίσκων τὴν ἐν μέσῳ ἀκαυθῶν καὶ νάρκης ἀπολεσθείσαν ὁδὸν τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ φαιδροὺς ὁδηγῶν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν κτήσιν τῶν πατρῶων κληρονομιῶν!

Ὅταν ὁ μαθητὴς καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἰησοῦ, Παῦλος, ἐπεσκέπτετο τὰς πρὸ τῶν εἰδώλων ἔτι γονυκλιτούσας Ἀθήνας, διερχόμενος καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα τῶν εὖρε καὶ βωμῶν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο: «Ἀγνώστῳ θεῷ.» Στραφεὶς δὲ τότε τοῖς Ἀθηναίοις: «Ὁν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, εἶπε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν.»

Τοιοῦτος θὰ ἡνχόμην, φίλοι μοι, τοιοῦτος θὰ ἡνχόμην καὶ ἐγὼ σήμερον, ἐν μέσῳ τοσαύτης σκοτεινῆς ματαίων εἰδώλων λατρείας, τοιοῦτος βωμὸς ἐν μέσῳ ἀγορᾶ νὰ ἀνηγείρετο, φέρων ἀντὶ τοῦ «Ἀγνώστῳ θεῷ»: «Ἀγνώστῳ ἀνδρὶ» — χρυσὴν ἐλπίδα τοῦτο θέμενος καὶ εὐγλωττον εὐχὴν καὶ ἱερὸν ἔκκαυμα τοῦ ἀργούντος ἔτι ἐκείνου ἀνδρός, ἀνδρὸς πανελληνίου καὶ μεγαλεπηβόλου, ὅστις θέλει κλείσῃ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος τὸν τάφον τοῦ Δραγασανίου, εὐρύτων τὴν σήμερον τελουμένην ἐθνικὴν ἐορτὴν μέχρι τῆς 22 καὶ 24 Φεβρουαρίου τοῦ 1821 ὅποτε ὁ Ὑψηλάντης διέβαινε τὸν Προῦθον καὶ ἀπέτεινε πρὸς πάντας, πάντας τοὺς Ἕλληνας τὸ εἰς τὰ ὅπλα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀνακλητήριον, ἀνδρὸς ὅστις τὸ δακρυγελῶν σήμερον μεγαλείοντοῦ Παρθενῶνος θέλει ἐνατενίσῃ δαφνηστεφῆς καὶ ἔκθαμβος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ γονατίσας ἀσπασθῆ μετὰ τοῦ ὅλου ἔθνους ἐν αὐτῷ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου.—Γένοιτο, Θεέ μου, γένοιτο!

V

Εἶθε, φίλοι μοι, εἶθε τὸν ἄνδρα τοῦτον, τοῦ ἔθνους τὸ στεφάνωμα καὶ σω-

τήρα, εἴθε νὰ βλαστήσῃ, νὰ θερμάνῃ κὰν καὶ πνευματώσῃ ὁ γενναῖος καὶ σεμνὸς οὗτος Σύλλογος, τοῦ ὁποῖου ὁ κύκλος εἶναι τόσο εὐρύς καὶ τὰ μέλη τόσα καὶ τόσα! Εἴθε αἱ εὐοίωνιστοι ἀλλὰ καὶ πικραὶ ἡμῶν ἑορταὶ αὐταὶ καὶ τὰ μνημόσυνα πατραγαθῶν μεγίστων, εἴθε νὰ ἐκκαύσωσιν ὅσον τάχιστα τὰ σπλάγχνα καὶ ἀναπτερώσωσι τὸ φρόνημα τοῦ πεπρωμένου ἐκείνου ἀνδρός, τοῦ Μεσσίου τούτου τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος, — ὅποτε τελούντες τὴν ἐθνικὴν ἑορτηντῆς ἀρξαμένης ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ τελειομένης τότε ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, τελούντες αὐτὴν ἐκεῖ, ὑπὸ τὰς μεμυρωμένας καὶ εὐδρόσους πλατάνους καὶ φιλύρας τῶν ἄλλοτε κήπων τῶν Παλαιολόγων καὶ παρὰ τῷ μνήματι τῆς ἑλληνίδος Ἑλλης, νὰ στραφῶμεν εὐθαρσῶς καὶ εἴπωμεν ἀριπρεπεῖς πρὸς τὰς παρισταμένας καὶ ἐκεῖ τότε εἰκόνας καὶ σκιὰς τῶν πατέρων καὶ ἐλευθερωτῶν ἡμῶν: «Πατέρες, χαίρετε! Ἐνατενίσατέ μας καὶ ἴδατε ἐὰν ἤμεθα ἴσοι, ἐνατενίσατέ μας καὶ κοιμήθητε εἰς τοὺς ἐρήμους τάφους σας ἐν εἰρήνῃ διότι εἴμεθα υἱοὶ ὑμῶν πιστοὶ καὶ γνήσιοι!»

ΑΙ ΠΗΛΟΒΑΤΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ.

(Συνέχεια)

IV

Ὁ φοιτητὴς τῆς ἰατρικῆς.

Πάντες οἱ κάτοικοι τῆς Κοπενάγης γνωρίζουσι τὴν εἴσοδον τοῦ Φρειδεरिकεῖου νοσοκομείου· ἀλλ' ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν ἐνδέχεται νὰ ὑπάρχωσι καὶ τινες μὴ κάτοικοι τῆς Κοπενάγης, θέλομεν περιγράψῃ διὰ βραχέων τὴν εἴσοδον ταύτην.

Τὸ νοσοκομεῖον χωρίζεται τῆς ὁδοῦ δι' ὑψηλῶν κιγκλίδων· αἱ παχεῖαι σιδηραὶ ράβδοι ἀπέχουσιν ἀρκούντως ἀλλήλων, ὅπως δι' αὐτῶν διέρχονται οἱ μὴ παχεῖς ἐσωτερικοὶ φοιτηταὶ τῆς ἰατρικῆς, οἱ θέλοντες νὰ κάμωσι τινὰς ἐπισκέψεις εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐξέλθωσι διὰ

τῆς κοινῆς πύλης. Ἐξ ὧν δὲ τῶν μερῶν τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ εἶναι δυσκολώτερον νὰ ἐξέλθῃ· ὥστε καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιστάσεις οἱ στενοκέφαλοι ἐπετύγγανον κάλλιον τῶν ἄλλων.

Νέος τις ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν φοιτητῶν, ἀξιοπαρατήρητος πρὸ πάντων διὰ τὴν μεγάλην του κεφαλὴν, ἦτο τῆς ὑπηρεσίας τὴν ἰδίαν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν συνέβη ἡ ἱστορία τοῦ νυκτοφύλακος. Ἐξῶ ἔβρεχε ῥαγδαίως, ἐν τούτοις αὐτὸς εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἐξέλθῃ τοῦ νοσοκομείου, ἔστω καὶ ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας. Ἐκρίεν ἀνωφελὲς νὰ ἐμπιστευθῇ τοὺς σκοποὺς του εἰς τὸν θυρωρὸν, ἀφ' οὗ τοσοῦτον εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἐξολισθήσῃ διὰ τῶν σιδηρῶν κιγκλίδων. Πρὶν ἢ ἐξέλθῃ τῆς αἰθούσης, ἐβρίσκει κατὰ τύχην τὰ βλέμματα ἐπὶ τῶν πηλοβατίδων, ἃς εἶχε λησμονήσει ἐκεῖ ὁ νυκτοφύλαξ. Μὲ τὸν καιρὸν ὁποῦ ἔκαμνεν ἐξῶ αἱ πηλοβατίδες ἦσαν ἀναγκαιόταται ὥστε χωρὶς νὰ ὑποπτευθῇ κὰν ποῖαν δύναμιν καὶ ἀξίαν εἶχον ὑπεδήσατο αὐτὰς ἀμέριμος.

Εἶτα διηυθύνθη πρὸς τὰς κιγκλίδας. Προσεπάθησε νὰ ἐξέλθῃ, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον.

— Ἄν ἠδυνάμην νὰ περάσω τὴν κεφαλὴν μου! ἀνεφώνησεν ἀγανακτῶν διὰ τὴν ἀποτυχίαν του.

Καὶ ἡ κεφαλὴ του καίτοι χονδρστάτη ἐπέρασεν. Ἐπρόκειτο νὰ περάσῃ καὶ τὸ ὄγκωδες σῶμά του· ὅπερ ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ κατορθώσῃ.

Πραγματικῶς εἶμαι πολὺ χονδρὸς, ἐσκέφθη τότε· ἐν τούτοις ἐνόμιζα ὅτι εἰς τὴν κεφαλὴν ἦτο ἡ μεγαλειτέρα δυσκολία. Ἄς εἶναι! τί νὰ γίνῃ πλέον. Δὲν θὰ ἠμπορέσω νὰ περάσω ποτέ.

Τότε ἠθέλησε ν' ἀποσύρῃ τὴν κεφαλὴν του, ἀλλ' εἰς μάτην· μόλις καὶ μετὰ βίας ἐκινεῖτο ὁ λαιμὸς.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐθύρωσε· μετὰ ὀριμότεραν ὅμως σκέψιν τρόμος κατέλαβεν αὐτὸν βλέποντα τὴν κατάστασιν εἰς ἣν περιήλθεν. Αἱ πηλοβατίδες τῆς εὐτυχίας ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγωσιν αὐτὸν εὐχερέστατα τῆς ἀγωνίας, ἀλλ' ἐχρειάζετο νὰ εὐχηθῇ τοῦτο καὶ τοιοῦτό τι δὲν τῷ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ κάμῃ· προσεπάθει ν' ἀπαλλαγῇ μόνος του, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθου. Καὶ διὰ